

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902.   Andra Kammaren.   N:o 50.

Söndagen den 11 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial n:o 77, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Punkten 1:o.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls, i hvad detsamma rörde Andra Kammaren.

Punkterna 3:o—7:o.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial n:o 78, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å en punkt under riksstatens nionde hufvudtitel.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 79—87.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial n:o 88, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kongl. Maj:ts i stats-

verksproposition gjorda framställningar angående anslag till nya byggnader för armén m. m. äfvensom i ämnet väckta motioner.

Utskottets i memorialet gjorda anmälan lades till handlingarna. Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 5.

Vidare föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 7 och 8, bevillningsutskottets betänkanden n:is 37 och 38, lagutskottets utlåtanden n:is 56 och 57, särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 6 samt Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 40.

§ 6.

Ordet lemnades på begäran till

Herr vice talmannen Swartling, som yttrade: Jag skall be att få hemställa, att kammaren ville besluta, att å morgondagens föredragningslista ärendena måtte uppföras i följande ordning: i *första* rummet statsutskottets utlåtande n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa delar af kronodomänen Bona till anordnande af en af staten inrättad tvångsuppfostringsanstalt; i *andra* rummet statsutskottets utlåtande n:o 86, med anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till byggnader m. m. för en tvångsuppfostringsanstalt å kronodomänen Bona; i *tredje* rummet statsutskottets utlåtande n:o 87, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; i *fjerde* rummet sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående statsbidrag till aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola; och i *femte* rummet bevillningsutskottets betänkande n:o 38, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1903, samt derefter de öfriga ärendena i den ordning, uti hvilken de finnas upptagna på dagens föredragningslista.

Hvad sålunda hemstälts blef af kammaren bifallet.

§ 7.

Anmäldes och godkändes särskilda utskottets n:o 1 förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 9 med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 20 § och 20 kap. 3 § strafflagen, samt n:o 10 med förslag till lag om ändrad lydelse

af § 2 i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, och

n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 20 § och 20 kap. 3 § strafflagen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,57 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Måndagen den 12 maj.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande maj.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de i statsutskottets memorial n:is 75, 77 och 88 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, samt bestämdt blifvit, att omröstningar öfver de olika besluten denna dag skulle ega rum, så anställdes nu berörda omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nemligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

1:sta omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 75).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen må, med anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning och herr Björnlins m. fl. motion i ämnet, åt aflidne kaptenen vid kongl. flottan Johan August Fredrik Grahms dotter Margit å allmänna in- dragningsstaten uppföra pension till belopp af 1,200 kronor om året,

Gemensamma omröstningar. att utgå från och med den 1 mars innevarande år, till dess hon fyllt 18 år, röstar
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, med anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning och utan afseende å Herr Björllins m. fl. motion i ämnet, åt aflidne kaptenen vid kongl. flottan Johan August Fredrik Grahms dotter Margit å allmänna indragningsstaten uppfört pension till belopp af 800 kronor om året, att utgå från och med den 1 mars innevarande år, till dess hon fyllt 18 år.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 77 Ja och 146 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 130 Ja och 13 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller ..... 77 Ja och 146 Nej, sammanräknings visar ..... 207 Ja och 159 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 77, punkt. 1).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen besluter,

att ej mindre de ordinarie professorerna vid universiteten i Upsala och Lund, med undantag af den Skytteanske professorn i Upsala, förste teologie professorn derstädes samt professorerna inom teologiska fakulteten i Lund, än äfven universitetens bibliotekarier och räntmästare skola ega att efter fem års väl vitsordad tjänstgöring åtnjuta ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor och efter ytterligare fem års sådan tjänstgöring ett andra ålderstillägg, likaledes af 500 kronor, med rätt för nuvarande professorer, bibliotekarier och räntmästare att i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tjänst-

göringstid såsom ordinarie professor, bibliotekarie eller räntmästare, hvilken infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning, men med vilkor för inträde i rätten till ålderstillägg, att de vederbörande professor, bibliotekarie eller räntmästare tillkommande förmåner, i Upsala af åkerlott, humlegårdsersättning och ved samt i Lund af ängslott eller vederlag derför, skola indragas och värdena af dessa förmåner i stället årligen ingå till vederbörande universitet för att i dess räkenskaper särskildt redovisas samt användas såsom bidrag till bestridande af utgifterna för ålderstilläggen;

*Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)*

att för dem, hvilka sålunda ega att komma i åtnjutande af ålders-tillägg, äfvensom för den, som efter förenämnda bestämmelsers trädande i kraft blifver innehafvare af första teologie professuren i Upsala eller af professor inom teologiska fakulteten i Lund, 2,000 kronor utaf aflöningen skola utgöra tienstgöringspenningar och återstoden skall anses såsom lön;

att tjensteman, som ingår på de nya bestämmelserna, skall, då han uppnått 65 lefnadsår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;

att sådan tjensteman, som nyss sagts, skall vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade;

samt att omförmälda ålderstillägg skola utgå af det under riksstatusens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts framställning i ämnet icke blifvit af Riksdagen bifallen.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och upp-räkning och utföll omröstningen med 88 Ja och 133 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 126 Ja och 17 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 88 Ja och 133 Nej,
sammanräkningen visar ..... 214 Ja och 150 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

3:dje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 77, punkt. 3).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att bland grunderna för tilldelande af statsunderstöd åt högre skolor för qvinlig ungdom och vissa samskolor skall intagas följande bestämmelse angående minsta tillåtna aflöningen för ämneslärarinna vid af staten understödd skola:

e) att ämneslärarinna, som har sin hufvudsakliga tjänstgöring i klasserna öfver de förberedande, skall för tjugufyra timmars undervisning i veckan under trettiosex läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade, erhålla aflöning, uppgående till minst 1,100 kronor, samt för mindre eller större antal läsveckor eller veckotimmar i proportion härtill; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, bland grunderna för tilldelande af statsunderstöd åt högre skolor för qvinlig ungdom och vissa samskolor intagit följande bestämmelse angående minsta tillåtna aflöningen för ämneslärarinna vid af staten understödd skola:

e) att ämneslärarinna, som har sin hufvudsakliga tjänstgöring i klasserna öfver de förberedande, skall för tjugufyra timmars undervisning i veckan under trettiosex läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade, erhålla aflöning, uppgående minst till ordinarie folkskolelärarinnas inom samma kommun för åtta månaders tjänstgöring bestämda lägsta aflöning med inberäknande af naturaförmånerna, eller, om ordinarie folkskolelärarinna icke är inom kommunen anställd, lägsta lagstadgade lön för ordinarie folkskolelärarinna, likaledes med inberäknande af naturaförmånerna, samt för mindre eller större antal läsveckor eller veckotimmar i proportion härtill.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning och utföll omröstningen med 38 Ja och 179 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 74 Ja och 68 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	38 Ja och 179 Nej,
sammanräkningen visar	112 Ja och 247 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

*Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)*

4:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 77, punkt. 4).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Kongl. Maj:ts förslag derom, att till ombildning af det nuvarande lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar vid tekniska högskolan med en å stat uppförd aflöning af 3,000 kronor till en professur i konstruktion af maskinelement och hissirrättningar m. m. med en aflöning af 6,000 kronor, måtte beviljas ett ordinarie anslag af 3,000 kronor, af Riksdagen bifalles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, bifallit statsutskottets i ämnet gjorda hemställan och sålunda, med afslag å Kongl. Maj:ts förslag derom, att till ombildning af det nuvarande lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar vid tekniska högskolan med en å stat uppförd aflöning af 3,000 kronor till en professur i konstruktion af maskinelement och hissirrättningar m. m. med en aflöning af 6,000 kronor, måtte beviljas ett ordinarie anslag af 3,000 kronor, på extra stat för år 1903 anvisat till arvode åt en extra lärare i konstruktion af enkla maskindelar ett anslag af 1,500 kronor.»

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 41 Ja och 180 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 108 Ja och 33 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 41 Ja och 180 Nej,
sammanräkningen visar ..... 149 Ja och 213 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)

5:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 77, punkt. 5).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, *dels* på riksmuseets ordinarie stat till aflöning åt en intendent i etnografi beviljar 5,000 kronor, deraf 4,000 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt till ålderstillägg i likhet med riksmuseets öfriga intendent, men med skyldighet att, derest i framtiden etnografiska afdelningen skiljes från riksmuseet och förenas med ett sjelfständigt etnografiskt museum, afgå från intendentsbefattningen, när Kongl. Maj:t så påfordrar, och i stället öfvertaga befattningen såsom föreståndare för ifrågavarande etnografiska museum, *dels ock* medgifver, att, om nuvarande föreståndaren för riksmuseets etnografiska afdelning förflyttas till intendentsbefattningen i etnografi, han må i afseende å rätt till ålderstillägg räkna sig till godo den tid, han på förordnande innehåft föreståndarebefattningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, på det sätt bifallit Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, att Riksdagen på naturhistoriska riksmuseets ordinarie stat till aflöning åt en föreståndare för museets etnografiska samlingar beviljat 4,500 kronor, deraf 3,500 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, med skyldighet för denne föreståndare att, derest i framtiden etnografiska afdelningen skiljes från riksmuseet och förenas med ett sjelfständigt etnografiskt museum, afgå från befattningen vid riksmuseet, när Kongl. Maj:t så påfordrar, och i stället öfvertaga befattningen såsom föreståndare för ifrågavarande etnografiska museum.»

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 90 Ja och 133 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 109 Ja och 32 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	90 Ja och 133 Nej,
sammanräkningen visar	199 Ja och 165 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

6:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 77, punkt. 6).

»Den, som, i likhet med Andra Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till utskottets hemställan, till inköp af 2,500 exemplar utaf filosofie doktorn M. A. Lindblads svampbok, för utdelning på sätt Kongl. Maj:t finner skäligt närmare bestämma, på extra stat för år 1903 beviljar ett anslag af 10,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i öfverensstämmelse med Första Kam-
marens beslut, afslagit utskottets berörda hemställan.»

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seglarnes öppnande och upp-
räkning och utföll omröstningen med 127 Ja och 92 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, en-
ligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anstald, hade utfallit med ..... 63 Ja och 74 Nej,
hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller..... 127 Ja och 92 Nej,
sammanräkningen visar ..... 190 Ja och 166 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt
i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

7:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 77, punkt. 7).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen,
i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, på extra stat
för år 1903 beviljar ett anslag af 4,000 kronor att utgå till understöd
ät Stockholms alkoholisthem på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas
lämpliga, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och sålunda på extra stat för år 1903 beviljat ett anslag af 7,500 kronor, att utgå till understöd åt Stockholms alkoholisthem på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingätt, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning och utföll omröstningen med 102 Ja och 120 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 99 Ja och 45 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller ..... 102 Ja och 120 Nej,
sammanräkningen visar ..... 201 Ja och 165 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

8:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 88).

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med afslag å såväl herr Ericssons m. fl. förenämnda motion, hvad dess mom. a) beträffar, som herr Svenssons m. fl. ofvanberörda motion, må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts i den till Riksdagen den 14 januari 1902 aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof uti punkten 36 under fjerde hufvudtiteln gjorda framställning, att Riksdagen till uppförande af nya bygnader för armén beviljar ett belopp af 19,950,000 kronor och deraf på extra stat för år 1903 anvisar 6,650,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat att, med anledning af Kongl. Maj:ts i den till Riksdagen den 14 januari 1902 aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof uti punkten 36 under fjerde hufvudtiteln gjorda framställning samt herr Ericssons m. fl. förenämnda motion, hvad dess mom. a) beträffar, och herr Svenssons m. fl. ofvan omförmälda motion, till

uppförande af nya byggnader för armén, dock icke för Hallands regemente, Smålands husarregemente eller Vestmanlands regemente, bevilja ett belopp af 16,620,000 kronor och deraf på extra stat för år 1903 anvisa 5,540,000 kronor.»

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringssedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 68 Ja och 155 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 131 Ja och 13 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller ..... 68 Ja och 155 Nej,
sammanräkningen visar ..... 199 Ja och 168 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Svar å interpellation.

Ordet lemnades på begäran till hans excellens herr statsministern friherre von Otter, som yttrade: Herr Ollas A. Ericsson har med kammarens samtycke till mig framställt den frågan, hvilka åtgärder regeringen vidtagit eller ämnar vidtaga i anledning af den s. k. norrlandskomiténs framställning, att Kongl. Maj:t tacktes för innevarande års Riksdag framlägga förslag till provisorisk lag om förbud för bolag och föreningar att förvärfva jord på landet inom Norrland och Dalarne, af hufvudsakligen samma innehåll som ett år 1901 af Andra Kammaren antaget lagförslag i ämnet.

På sätt interpellanten erinrat, hafva öfver det af nämnda komité framlagda förslag till provisorisk lag utlåtanden inhemtats från Konungens befallningshafvande i de län, som skulle beröras af den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden, samt derefter från högsta domstolen.

I samtliga de afgifna utlåtandena afstyrktes lagförslaget. De anmärkningar, som dervid blefvo emot detsamma ur olika synpunkter framställda, befunnos också vara af den vigt, att en ganska genomgående omarbetning af förslaget uppenbarligen måste ega rum för att detsamma skulle kunna framläggas för Riksdagen.

Vid sådant förhållande och då det ansågs vara synnerligen önskvärdt, att åtgärder kunde snarast möjligt vidtagas i syfte att motverka de öfverklagade missförhållandena inom Norrland och Dalarne, föranstaltades om upprättande af förslag till sådana ändringar, hvarigenom åtminstone de väsentligaste af de framställda anmärkningarne kunde anses undanröjda. De sålunda anställda försöken hafva emellertid, oaktadt all derpå använd omsorg, icke ledt till något tillfredsställande resultat. Det har nemligen icke lyckats att med bibehåll-

Svar å interpellation.
(Forts.)

lande af komitéförslaget hufvudgrunder finna någon anordning, hvarigenom de med den ifrågasatta lagstiftningen åsyftade fördelar skulle i afsevärd mån vinnas, utan att minst lika stora olägenheter i rättsligt, ekonomiskt och socialt afseende framkallas.

Då af hvad sålunda förekommit kunde anses framgå, att en provisorisk förbudslagstiftning på grundval af komitéförslaget icke läte sig genomföra, har statsrådet icke ansett sig kunna tillstyrka komiténs framställning om framläggande för innevarande års Riksdag af förslag till provisorisk förbudslag.

Det kan naturligtvis icke vara lämpligt att föregripa den åt komitén anförtrodda utredning. Jag tillåter mig dock uttala den förmodan, att den riktiga lösningen består i positiva åtgärder till uppmuntrande af det nuvarande jordbruket och befrämjande af kolonisation å odlingsbara områden samt i vidtagandet af vissa delvis redan förberedda ändringar af skogs- och egodelningslagstiftningen. Dylika mått och steg skulle, i motsats emot de nu af komitén föreslagna, kunna erhålla verksamhet äfven i afseende å den jord, som redan för närvarande eges af bolag. När förslag i sådant syfte föreligga — hvilket jag hoppas må i en snar framtid inträffa — komma de helt säkert att hos både regering och representation, oberoende af politiska riktningar, finna den skyndsamma och intresserade behandling, som sakeus utomordentliga vigt kräfer.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra min tacksamhet för att han behagat svara på mitt spörsmål. Den fråga, hvarom detsamma handlar, följes med mycket stort intresse på många håll inom landet, och särskildt i de norra landskapen har man under hela vintern väntat på, att regeringen skulle taga densamma om hand. Visserligen får man höra åtskilliga anmärkningar emot norrlandskomiténs förslag, och man har nu fått höra detsamma från herr statsministern. Jag fick likväl icke något närmare besked, om hvilka de skäl varit, som utgjort grunden för dessa betänkligheter, men jag har under vintern hört framkastas åtskilligt derom, att man hyst farhågor, att förslaget skulle innebära en kränkning af eganderätten. Till svar å denna anmärkning ber jag att få erinra derom, att denna kränkning af eganderätten är en ren bagatell i jemförelse med hvad man fordom vid åtskilliga tillfällen måst tillgripa för att få den svenska jorden i rätter hand. Vid dessa tillfällen har man nog ropat på våld, men efterkommande tider hafva gifvit dess utföware det omdömet, att de varit stora och framsynta statsmän. Nu är den svenska jorden återigen på väg att komma ifrån sina naturliga brukare, och frågan gäller för närvarande endast att vidtaga åtgärder för att bevara hvad som är kvar. Det synes emellertid, som om statsmakterna för närvarande icke skulle kunna fatta farans vidd förr än det heter: för sent. Jag vill ej klandra den nuvarande regeringen för hennes betänksamhet, men vi bafva emellertid ganska färska exempel på, då regeringen med energi förordat vidtagandet af vissa åtgärder i strid mot Högsta domstolens enhälliga afstyrkande, och då hon jemväl lyckats få Riksdagen med sig.

Jag tror således, att regeringen, medveten om de viktiga intressen, som här stå på spel, har, trots myndigheternas afstyrkande, haft långt starkare skäl att nu ingripa, och detta så mycket mer, som regeringen på förhand vetat, att den bakom norrlandskomiténs förslag haft åtminstone Andra Kammaren.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Det svar, som af hans excellens herr statsministern nu har lemnats på det spörsmål kammaren har medgifvit herr Ollas Anders Ericsson att få framställa till herr statsministern, har verkligen varit af det innehåll, att det är mig omöjligt att till fullo och så som mitt hjerta bjuder mig gå till rätta med hvad herr statsministern sade. Emellertid vill jag tacka herr statsministern därför, att han nu å regeringens vägnar framlagt ett program för norrlandskomitén och sökt föregripa den utredning, som denna komité skall lemna. Han har framlagt ett förslag, hvilket vi alla, som intressera oss för frågan, mycket väl veta innebära ett uppgifvande af det hela och att kasta i bolagens händer den sista återstoden af ett fritt och oberoende Norrland. Herr statsministern har så gått händelserna i förväg, att han såsom regeringens program för Norrland framlagt det minsta, det mest obetydliga och det minst framsynta man kan tänka sig.

Man skall således genom små anslag till de jordbrukare, som finnas kvar, och till arrendatorerna uppmuntra dem att odla sin torfva på ett bättre sätt. Man skall med stora kostnader för staten söka framkalla kolonisation å statens vid afvittringen aftagna, aflägsna kronoparker. Samtidigt skall staten genom egostyckningslagen, denna Norrlands förbannelse, vidare befrämja den pågående utvecklingen, så att de skogar, staten skänkt befolkningen, måtte gå denna ur händerna, och derigenom äfven landets vidare uppodling i de mest beboeliga trakterna omintetgöras. Vi veta alla mycket väl, att egostyckningslagen i de norra provinserna endast underlättar sträfvandena att förvandla de besutna hemmansegarne till obemedlade eller mindre bemedlade torpare. Denna lag var det halmstrå, som myndigheterna tillgrepo för att komma ifrån den norrländska frågans allvar, och regeringens kärlek till detta ödeläggande palliativ förklaras bäst deraf, att sex af dess nuvarande medlemmar på sin tid voro uti olika befattningar borgesmän för detsamma. Och ehuru man visserligen måste vidtaga någon förändring i denna lag med hänsyn till dess tillämpning på jord, som redan för närvarande eges af bolag, så är jag rädd, att äfven detta redan är för sent, ty bolagen hafva, då de befara, att lagen skall i någon mån förbättras, nu först i stor utsträckning börjat stycka sina hemman. Och hvad genom en förändring i egostyckningslagen möjligtvis skulle kunna vinnas — och man vet icke ens, om detta blir af någon effekt — är att tillägga en liten skogsbit för det nödigaste husbehofvet till dessa små åkerlappar, under det hemmanets största resurser gå bort från detsamma. Regeringens program är sålunda, att Norrlands rikedomar skola tillhöra endast aktieegarne i städerna och utlandet, och fattigdomen Norrlands befolkning.

Nu har regeringen framhållit, att det är myndigheterna, som i

Svar å interpellation. (Forts.) detta hänseende enhälligt afstyrkt förslaget. Ja, mine herrar, det visste vi på förband, att myndigheterna skulle göra. Det är det underliga med den norrländska frågan, att den är icke endast en kulturfråga, utan äfven en intressefråga, der man ser saken allt efter som man har intresse af den. Man tager ofelbart intryck af de intressenter, med hvilka man umgås, och uppfattar frågan ur de synpunkter, som följa af den sociala ställning man har. Och detta är med all visshet grunden till den uppfattning och det åskådningssätt, som på många höga håll i denna fråga gör sig gällande. Regeringen går uteslutande på embetsmyndigheternas utlåtande, men den föregående talaren fäste uppmärksamheten derpå, att då det gält andra frågor, såsom t. ex. den år 1899 beslutade ändringen i 15 kap. 22 § strafflagen, då har regeringen emot Högsta domstolen, som enhälligt fann förslaget vara stridande mot den formella rätten, ansett så viktiga omständigheter vara för handen, att den, trots domstolens afstyrkande, genomdref förslaget i Riksdagen. I fjol förelåg också, att Högsta domstolen, såsom det sades, totalt nedgjort förslaget till ockerlag, men regeringen framlade icke förty förslaget och fick det också igenom i Riksdagen. Det förslag, som norrlandskomitén har framlagt, afser också en lag mot ocker, men ett ocker af mycket större betydelse, ty förslaget söker drabba missförhållanden, som ockra på ett helt folks framtid.

Regeringen synes mig nu vara mycket omusikalisk. Regeringen har ej förstätt att lyssna till folkets röst, utan endast lyssnat till de skorrande tonerna från embetsmännens utlåtanden. Om regeringen haft musikaliskt sinne, skulle den fäst mera vikt vid de 32 representanternas för Norrland och Dalarne enhälliga uppfattning, att detta var en lifsfråga. Om regeringen hade tänkt på folket och icke hört blott på embetsverkens, på bolagens, på middagarnes och supéernas opinion, så skulle den hafva fäst afseende vid den opinion, som likt en storm brutit fram bland befolkningen i Norrland och Dalarne. Och för regeringen skulle då hafva äfven betydtt något det senaste uttalande, som följde omedelbart på Högsta domstolens utlåtande och frambars af en representant här i Riksdagen för en lappländsk domsaga från 600 bönder i hans valkrets, deri de uttala sig i samma riktning, att här är fara å färde. Och jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att äfven sågverksarbetarne nyligen uppvaktat regeringen och framhållit, att det är stora sociala hänsyn, som stå på spel.

Men embetsmyndigheternas utlåtanden äro enhälligt afstyrkande, säger man. Ja, vi visste ju, att det skulle bli så. De flesta af dessa embetsmyndigheter liksom vissa af regeringens medlemmar hade ju äfven förut enskildt eller offentligt uttalat sig i den riktningen i frågan. Men om regeringen önskat att hafva en embetsmyndighet att skydda sig bakom, hvarför har den då icke såsom så ofta eljest infordrat yttrande från domänstyrelsen, som har så oerhördt stora intressen att bevaka just i denna fråga? Man vet, att staten har stora skogar der uppe af högt värde, och vet, att möjligheten att få hög afkastning af dem lätt går förlorad genom att böndernas skogar öfvergå till bolagen, hvilka allt mer skola sammansluta sig till trustar och derigenom äfventyra möjligheten för staten att på fördelaktigaste sätt tillgodo-

göra sig sin egendom. Lika väl som regeringen infordrat yttranden från Konungens befallningshafvande, af hvilka åtskilliga redan förut i Riksdagen uttalat sitt non possumus, lika väl hade regeringen bort infordra yttrande från domänstyrelsen, hvars chef i Första Kammaren uttryckligen förklarar, att det är ett lifsintresse för Norrland, att en sådan lagstiftning som den ifrågasatta omedelbart genomföres. Och då hade ju regeringen haft ett kryphål, som den önskat, ty den hade då haft en förespråkare för saken i en embetsmyndighet, som sett förhållandena på närmare håll än de fleste, och på hvilken regeringen kunnat stödja sig.

Och för öfrigt, mina herrar, hur förhåller det sig med embetsmyndigheternas enhällighet? Alla Konungens befallningshafvande och alla ledamöterna i Högsta domstolen hafva anfört vexlande skäl utan ett djupare ingående i saken, af hvilka skäl ofta det ena slår i hjel det andra. Konungens befallningshafvande till och med polemisera mot hvarandra och säga: den grunden, som en befallningshafvande anfört, duger icke alls, utan det är en annan. Vidare är det enhälligt afstyrkande, när man läser t. ex. Konungens befallningshafvandes i Jemtlands län utlåtande, som alltigenom är det mest ampla vitsord af behovet af denna lagstiftning? Först på slutet finner man till sin öfverraskning några underliga rader, som vända om saken, och så kommer en resolution emot komiténs framställning. Man har också sagt mig, att motiverna skrivits i landskansliet och klämman af landshöfdingen. Hvad är det vidare för enhällighet i de afgifna yttrandena, då man läser Konungens befallningshafvandes i Kopparbergs län ganska smarta uttalande, som helt och hållet vitsordar det oundgängliga behovet af en sådan lagstiftning som den ifrågavarande, ehuru befallningshafvande sedan tar en medelväg. Och går man till Högsta domstolens utlåtande, så finner man, att en ledamot, uppriktigt förklarar, att han ej tilltrorde sig att bedöma, huruvida förhållandena kunde anses sådana, att man trots de juridiska betänkligheterna borde våga det ifrågasatta försöket. En annan ledamot anser sig behöfva åberopa befallningshafvandes afstyrkande för att komma fram till sitt eget. Andra ledamöter finna särskilda betänkligheter vid att lagen endast skulle blifva provisorisk och ej definitiv o. s. v. Oaktadt Högsta domstolen bör hafva den allra högsta och mest vördnadsvärda auktoritet uti rent civilrättsliga frågor, uti hvilka grundlagen ursprungligen afsåg, att dess yttrande skulle inhemtas, är det för mycket att begära, att, i den mån den sociala lagstiftningen vinner terräng och får form af civillag, Högsta domstolens ledamöter skola i dessa sociala frågor, som de icke lefvat sig in i mer än hvilken annan som helst, påläggas att afgifva yttrande, som man sedan begär skall tillerkännas alldeles särskildt stor auktoritet. Man får väl då också resonera med förhållandena och besinna, att äfven Högsta domstolens medlemmar äro människor och icke rimligtvis kunna beherska hela universum.

Hvad är det då, som emellertid gjort, att man stält sig afvog till detta? Det är dessa juridiska anmärkningar. Det är juristeriets triumf. Någon lefvande förståelse af sjelfva hufvudfrågan saknas all-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

deles i betänkandena. Jag för min del skulle hafva tillrådt, att man icke försökte ändra norrlandskomiténs förslag i öfverensstämmelse med dessa anmärkningar. Ty komiténs framställning var enkel och redig och gick rakt på sak. De erinringar, som gjorts från juridiskt håll, skulle mycket riktigt alldeles förvanska det hela. Satte man sig före, såsom regeringen synes ha gjort, att få in äfven dem i förslaget, då stode regeringen inför en olöslig uppgift.

Hvilka äro då dessa juridiska skäl, som nu skola hafva så stor och afgörande betydelse? Jo, en ledamot i Högsta domstolen säger, att det vore ett »obilligt maktspråk» att på det sättet ingripa. Men är det obilligt att bevara Norrlands allmoge? Är det obilligt mot landets framtid, att man söker bibehålla ett verkligt samfundslif och socialt oberoende der uppe? Och är det obilligt öfver hufvud mot någon att motsätta sig, att bolagen få köpa allt hvad de ännu icke hafva? Detta är väl ingen obillighet. Det är ju endast en nödvändig reglering af bolagsstiftningen, hvilken man alltid anser sig hafva rättighet att modifiera efter förhållandena.

Vidare har det undantag, som komitén gjort till förmån för den verkliga förädlingsindustrien, blifvit föremål för anmärkning. Det står i sjelfva förslaget, att för förvärf af tomter, upplagsplatser och andra dylika lägenheter Kongl. Maj:ts tillstånd icke behöfver begäras. Det skedde för att undvika omgång. Då svara juristerna, som icke intressera sig för sjelfva saken: »Det blir ju svårt vid lagfarten för domaren att afgöra, hvilket som är tomter och upplagsplatser.» I det verkliga lifvet, när det gäller sådan fråga, behöfver man icke alls frukta, att domaren skulle få svårt att utreda och afgöra, om det sålda är hemman eller tomt. Och är något bolag i alla fall osäkert på sin sak, kan bolaget gå in till Kongl. Maj:ts och begära tillstånd i det särskilda fallet. Men icke behöfver Norrland helt och hållet komma i sågverksbolagens ego för denna lilla omständighet.

Men så är det en annan sak, hvilken man fäst sig vid och som särskildt upprör juristerna. Det är den omständigheten, att då bolag icke skulle få köpa hemman, skulle de icke heller hafva rättighet att på exekutiv auktion inropa sådana hemman, deri bolagen hafva in-teckning för penningar eller afverkningsrätt. Det vore nu i och för sig en god sak, om bolagslån och längre afverkningsupplåtelser kunde alldeles upphöra. Nu veta vi emellertid mycket väl, att det icke är alla in-tecknade fastigheter, som gå på exekutiv auktion, utan lyckligtvis ett mycket ringa fåtal, och på dessa exekutiva auktioner är det icke alltid de, som hafva in-teckningarne, som i händelse af nödfall inropa dem, utan ofta och med största lätthet sker sådant inrop genom någon mellanhand.

När jag tänker just på denna invändning, erinrar jag mig från en resa, som jag i somras gjorde i Norrland, dessa blånande berg och gröna höjder, der byarna här och hvar blixtra som diamanter i de smaragdgröna omgifningarna. Jag erinrar mig alla dessa stugor och gårdar med deras stora skaror barn med kraftiga utseenden af den svenska bläögda typen. Jag tänkte då: »skola dessa byar blekna bort, och skall hela denna uppväxande befolkning gå under oket, bara för att bespara dessa mäktiga bolag besväret att någon

enstaka gång vid exekutiva auktioner anlita en enskild person såsom mellanhand på samma sätt som man ofta gör redan nu!» Nej, det är för liten anledning att åstadkomma en så stor verkan.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Jag hörde vid ett tillfälle för icke länge sedan en talare yttra, att någon sagt, att Sveriges historia är historien om lysande ansatser och försummade tillfällen. Jag tror visserligen, att dermed närmast menats vår yttre historia. Men hvad de försummade tillfällena angår, tror jag, att de i riklig mån finnas att åberopa äfven i vår inre historia. Och i afseende å norrlandsfrågan finnes särskildt flera tillfällen att erinra om, hvilka äfven på senaste tiden försummats icke minst af landets regering.

Då Riksdagen skref i denna fråga år 1894, har regeringen i anledning af denna skrifvelse icke vidtagit någon positiv åtgärd för att utreda frågan i vidare mån, än att den åstadkommit en statistik öfver bolagsförvärfven. Samma öde har drabbat enahanda underdåniga framställningar af år 1893 från hushållningssällskapens ombud och från Vesterbottens läns landsting, hvilket senare i sin inläga särskildt anropade Kongl. Maj:ts nådiga, skyndsamma och kraftiga ingripande, förrän all utsigt till räddning vore slut. Alla dessa tre skrivelser hafva under dessa långa år, hvarunder tillfällena, som aldrig återkomma, försummats, hvilat i ro först i civildepartementet och sedan i justitiedepartementet, der de funnits i dåvarande byråchefens, nuvarande justitieministerns nedersta skrifbordslåda. Jag var sjelf en gång uppe och såg på dessa lik. Nu först hafva de remitterats till den komité, som tillsatts i anledning af fjolårets riksdagsskrifvelse. Men fortfarande motverkar regeringen all verklig effekt af skrivelserna, då den efter justitieministerns beredning afgifver en sådan förklaring, som af herr statsministern nu upplästs.

Det är också ett försummadt tillfälle, då Första Kammaren i fjol icke antog samma förslag, som vann Andra Kammarens bifall. Och det föreligger just nu ett försummadt tillfälle, som icke torde komma igen, då regeringen så grundligt förklarar, att denna fråga icke intresserar den genom att den så bestämdt allenast förordar en lösning, som ensam för sig icke är någon lösning.

Till sist vill jag därför åberopa ett yttrande i den motion, som väcktes i fjol. Deri sades, att »från verkliga norrlandsvänner, som sett sakerna på nära håll, möter man ock städse det talet, att alla sträfvanden äro hopplösa, därför att man ej kan påräkna något intresse för dessa lifsfrågor hos landets regering, på hvilken ansvaret dock ytterst hvilat». Jag tror, att detta nu har på det mest smärtsamma sätt ytterligare understrukits.

Men ändå, herr talman, inga penningar, ingen regering och ingen makt i verden skall kunna förhindra, att land skall byggas med lag, som framsprungit af kärlek till folket och icke af juristeri.

Herr Emthén: Herr talman! Jag ber endast att få meddela regeringen och kammaren, att dagligen till mig inkomma petitionslistor från hemmansägare i Vesternorrlands län, hvilka listor äro ställda till Kongl. Maj:t och innehålla en vördsam framställning om bifall till det förslag, som blifvit framställt af norrlandskomitén,

Svar å interpellation.

(Forts.)

nemligen tillkomst af stadganden för att hindra sågverksegarnes jordförvärf. Jag har här i min hand ett 30-tal listor, underskrifna af 597 jordegare, hvilka listor hafva kommit denna vecka från 17 af 63 socknar inom Vesternorrlands län, och å dessa listor finnes det hemmansegare till ett antal af cirka 100 från endast en socken. Af detta framgår ju, att en stor del af hemmansegarne inom Vesternorrlands län hafva uttalat önskvärdheten af att frågan skulle lösas i öfverensstämmelse med norrlandskomiténs framställning.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Om en brinnande önskan skulle kunna göra det omöjliga möjligt, skulle för visso detta år och de närmast föregående liksom äfven, förmodar jag, de närmast följande komma att utgå ur Sveriges historia och der betecknas endast med ett hvitt, oskrifvet blad. Men så väl är det icke, de bladen komma att skrivas, och rubriken skall väl blifva *regeringslöshetens period* i Sverige eller den tid, då Sverige saknade regering, ty detta är i sanning karakteren af det ögonblick, som nu är inne, och af många föregående, och jag förmodar, att Gud Fader icke är nog nådig att göra någon ändring för de år, som närmast stunda.

Här har nu regeringen funnit ut ett sätt att begagna s. k. utredningar; det har blifvit en särskild svensk politisk = nationel egendomlighet att begagna sådana derhän, att, under det att en ny utredning följande efter en föregående eller efter många föregående fortsattes, så försvinner ur våra händer det föremål, om hvilket fråga är. Och icke lär det behövas många år till för att under arbetet med den utredning, om hvilken hans excellens herr statsministern nyss talade, det blir alldeles öfverflödigt, att Riksdagen vidare befattar sig med något försök att rädda återstoden af de små hemmanen och hemmansegarne i Norrland. De blifva nog förvandlade, de förra till bolagsegendom och de senare till bolagsslafvar. Detta är ett exempel på regeringslöshet, och det andra exemplet är detta, att regeringen icke vet någon utväg att rädda vår nordligaste provins.

Och hvad skola vi säga om det tredje exemplet? Man har gått till regeringen med den förväntan, att hon skulle vilja biträda alla dem, som vilja hafva inlöst det hedersord, som gafs förlidet år, men hvilka icke, såsom andra vid ett föregående tillfälle sagt: Vi vilja hafva vårt pris på samma gång som vi lemna vår röst. Den politiken var bestämmande för Sveriges historia under loppet af ett par årtionden. Vi andra, som alltid hafva röstat för utvecklingen af försvaret, vi fingo tigga och be om att få veta, på hvilka vilkor det skulle kunna gå för sig att åtminstone få en sådan utskrifningslag, att icke beväringinstitutionen skulle fullständigt falla sönder, såsom den var nära att göra på 1870- och 1880-talen. Priset har betalats. Nu hafva vi försvarsvänner hjälpts åt att drifva igenom ett försvar, som gör bättre skäl för namnet, än den humbug af 1892, som man då förklarade för ett fosterlandsförräderi att motsätta sig. Vi hafva icke begärt pris, men vi hafva hört löften gifvas, att rösträtt skulle tillkomma dem, som blifva hufvudmassan i den armé, som en gång skall söka försvara vårt land. Vi veta, att den fysiska makten icke

räcker till, men vi veta också, att det finnes en annan makt, med hvilken man skulle kunna göra detta folk lika oemotståndligt som det tillförene varit. Och hvad gör regeringen då? Den kommer och lemnar oss en gymnastikria, till hvilken det icke finnes maken i riksdagstrycket sedan 1809. Om icke detta karakteriserar regeringslöshetens tidevarf, när skall man då få den rätta karakteristiken gifven?

Srar å interpellation.
(Forts.)

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Det kan icke annat än förefalla dem, som deltaga i Norrlands angelägenheter, ytterst nedslående att höra det svar, som herr statsministern gaf på interpellationen. Tillsättandet af norrlandskomitén var naturligtvis förestafvad af en mycket god afsigt hos regeringen, men denna komités tillsättande är ett tveeggadt svärd. Det kan åstadkomma mycket ondt och gör det utan tvifvel just derigenom att de personer, de subjekt, mot hvilka man hade för afsigt att föra ett försvar, just dessa få numera större ifver och större lust att söka gå på i samma rigtning, i hvilken de slagit in under dessa år. Och det är alldeles riktigt, som herr Hedin sade, att under det vi arbeta i komitén, så glider den jord bort, som vi med vårt arbete skulle kunna värna, och när vi till slut komma med en förbudslagstiftning eller en lagstiftning hvilken som helst, så blir denna lagstiftning ett slag i luften, ty det finnes ingenting att lagstifta mot. Det provisoriska förbud, som norrlandskomitén hade utarbetat, var naturligtvis i afsigt att upprätthålla status quo, intill dess komitén blifvit färdig med sitt lagförslag, och det är väl i all rimlighets namn blott en billig begäran att unna oss tid, till dess vi äro färdiga, att unna oss möjlighet att behålla de objekt, som vi med vår lagstiftning afse att värna. Herr statsministerns yttrande är dessutom nedslående i den meningen, att för oss i norrlandskomitén framstår det såsom en oafvislig nödvändighet, icke allenast att positiva åtgärder vidtagas för jordbrukets befrämjande i Norrland, utan äfven att prohibitiva åtgärder till värnande och till skyddande af den fria sjelfegande bonden vidtagas, och åtgärder i den rigtningen synes nu icke herr statsministern vilja gilla eller hafva några vidare sympatier för. Äfven ur den synpunkten är svaret att beklaga.

Herr *Wiklund* instämde häruti.

Herr Burman: Herr talman, mina herrar! Efter den sakrika utredning, som denna fråga tillförene fått skall jag icke trötta kammarerna med många ord. Jag vill endast konstatera det faktum, att inom Vesterbottens lappmarker skogsbolagens hemmansförvärf fortgår i högre skala än förut. Hemman för hemman öfvergår i bolagens ego. Vi äro sålunda på väg att af framtidslandet deruppe i norr skapa oss ett Irland invid gränsen af en mäktig grannstat. Mången tröstar sig dermed, att, när jordbruket försvinner, industrien skall träda i stället och skaffa oss rikedomar, men industrien uppammas endast af storkapitalet, och storkapitalet är kosmopolitiskt. Dess representanter kunna placera sig i Paris eller Berlin, i London eller

Svar å interpellation. (Forts.) Petersburg, och faran blir derigenom endast större. Såsom representant från en landsända, hvars sjelfegande bondestånd håller på att försvinna, beklagar jag, det regeringen icke kunnat tillmötesgå norrlandskomiténs hemställan om ett interimförbud mot bolagens jordbruksförvärf i Norrland och Dalarne.

Vidare anfördes ej i detta ämne.

§ 4.

Härefter föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa delar af kronodomänen Bona till anordnande af en af staten inrättad tvångsuppfostringsanstalt.

§ 5.

Angående anslag till byggnader m. m. för en tvångsuppfostringsanstalt å kronodomänen Bona.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 86, med anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till byggnader m. m. för en tvångsuppfostringsanstalt å kronodomänen Bona.

Uti den till Riksdagen den 14 januari innevarande år aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t under andra hufvudtiteln uti punkten 16 föreslagit Riksdagen att till byggnader med mera för en tvångsuppfostringsanstalt å kronodomänen Bona på extra stat för år 1903 bevilja 136,000 kronor.

Utskottet hemställde, att, under förutsättning att Kongl. Maj:ts proposition om upplåtande af vissa delar af kronodomänen Bona till anordnande af en af staten inrättad tvångsuppfostringsanstalt blifve af Riksdagen bifallen, Riksdagen måtte, med bifall till Kongl. Maj:ts nu förevarande framställning, till byggnader med mera för en tvångsuppfostringsanstalt å kronodomänen Bona på extra stat för år 1903 bevilja 136,000 kronor.

Sedan utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Berg i Stockholm: Det är endast med synnerligt stor motvilja, som jag begärt ordet för att uttala mina betänkligheter emot ett förslag, för hvars syfte jag på det allra lifligaste intresserar mig. Men det finnes för en gammal uppfostrare någonting som heter pedagogiskt samvete, och det är detta, som i denna stund tvingat mig upp för att uttala mina betänkligheter och som icke medgifver mig att aldeles stillatigande biträda ett förslag, som enligt min mening kan medföra mycket olycksdiga följder.

I föreliggande hemställan föreslår statsutskottet, att »Riksdagen må, med bifall till Kongl. Maj:ts nu förevarande framställning, till byggnader med mera för en tvångsuppfostringsanstalt å kronodomänen Bona på extra stat för år 1903 bevilja 136,000 kronor». Riksdagens beslut skulle således innebära ett bifall till Kongl. Maj:ts nu

förevarande framställning, nemligen att Riksdagen skulle bevilja nämnda summa för uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af hofintendenten G. Lindgren upprättadt, såsom alternativ A be-tecknad förslag, af ekonomibyggnad och två elevbyggnader för ifråga-varande anstalt. Hvad som skulle beslutas är följaktligen en anstalt med 100 minderåriga förbrytare, sammanförda inom 2 byggnader med 50 i hvardera.

Om det här vore fråga om en fångvårdsinrättning eller en ka-sern, skulle jag icke hafva någonting att invända, ty på sådana in-rättningar har jag icke något förstånd. Af dem kan man väl knap-past vänta något högre än en mer eller mindre militärisk dressyr. Men här gäller det ju en uppfostringsanstalt, der brottsliga ynglingar skola genom personlig inflytelse påverkas så, att de få en annan sinnesriktning. På grund af den erfarenhet, jag har uti uppfostrings-angelägenheter, bestrider jag på det bestämdaste, att detta med nå-gon sannolikhet kan vinnas inom en kasern af förevarande beskaffen-het. Jag fruktar därför högeligen, att den summa, som man här beviljar, icke kommer att medföra de verkningar, man af densamma hoppas; jag fruktar, att den i en framtid skall visa sig i väsentlig mån bortkastad.

Jag hyser ingen förhoppning att kunna påverka Riksdagens be-slut i detta afseende. Men jag har icke kunnat underlåta att uttala dessa betänkligheter, på det att jag måtte hafva frihet att när i en framtid följderna visa sig, kunna peka på att jag icke varit med-delaktig i beslutet.

Hvad jag nu yttrat har jag yttrat under förutsättning, att man får tolka utskottets hemställan om bifall till Kongl. Maj:ts föreva-rande framställning så, att deruti skulle ligga, att Kongl. Maj:t vore bunden af de ritningar, som här åberopas, och att sålunda härmed skulle vara beslutadt, att 100 minderåriga förbrytare skola kaserne-ras uti 2 elevbyggnader. Kunde man tolka det föreslagna beslutet på annat sätt, så att Kongl. Maj:t vore oförhindrad att ordna saken på ett lämpligare sätt, skulle jag icke vilja motsätta mig detsamma, men det förefaller mig, som om den af mig först anförda tolkningen skulle vara den, som framgår af utskottets förslag.

Herr talman, jag har icke något yrkande att göra, jag har en-dast velat till mitt eget rättfärdigande uttala de betänkligheter, jag nu framställt.

I detta yttrande instämde herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Björkman*, *Mallmin*, *Johansson* i Öija, *Österberg* och *Olofsson* i Digernäs.

Herr Widén: Herr talman! Mine herrar! Äfven jag för min del är af den uppfattningen, att de mindre anstalterna i detta af-seende äro att föredraga framför de större, och jag tror, att då det här är fråga om att anlägga en tvångsuppfostringsanstalt för minder-åriga förbrytare på en egendom, å hvilken otvifvelaktigt, för att den-samma skall kunna utnyttjas, bör anläggas en anstalt för ett större antal elever, än det jag anser såsom det minsta, som är lämpligt att

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
för en
tvångsupp-
fostrings-
anstalt å
krono-
domänen
Bona.
(Forts.)*

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
för en
tvångsupp-
fostrings-
anstalt å
krono-
domänen
Bona.
(Forts.)

förvara i en anstalt, vore det mycket önskvärdt, om Kongl. Maj:t kunde dervidlag göra så, att anstalten ordnades, så vidt möjligt, efter det engelska cottagehome-systemet, d. v. s. att eleverna inom anstalten förläggas i mindre från hvarandra skilda s. k. hem.

I Norge har man helt nyligen fått färdig en anstalt för minderåriga förbrytare öfver 12 år, hvilken anstalt är anlagd på en ö i Kristiania-fjorden, Bastö. Den är afsedd för 180 stycken elever, men efter detta nyssnämnda system, med allenast 30 i hvarje hem. Jag tror, att man, för så vidt man vill komma till ett gynnsamt resultat, borde söka så mycket som någonsin möjligt använda detta system.

Då jag för min del nu röstar för utskottets förslag, gör jag det därför under den förhoppning, att bifall till utskottets förslag i alla fall ej må anses lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t att vid utförandet anordna anstalten på sådant sätt, att de elevbyggnader, som här omtalats, icke nödvändigtvis måste inrymma ett så stort antal elever som 50.

Häruti instämde herrar *Eklundh* i Lund, *Ernst Carlson*, *Göteborg*, *Söderberg*, *Spangenberg* och *Brodin*.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Det beslut vill jag ej deltaga uti, att detta skulle få uttydas så, som att Kongl. Maj:t hade rättighet att modifiera hvad Kongl. Maj:t har framlagt, på ett sådant sätt, att det blefve någonting helt annat, än hvartill Riksdagen gifvit sitt bifall. Under sådana förhållanden synes mig den utvägen vara icke blott den enklaste utvägen, utan äfven den enda rigtiga, att genom ett afslag nu sätta regeringen i tillfälle att komma tillbaka med ett bättre utredt förslag nästa gång. Då regeringen ej gjort det nu, icke begagnat de medel, som rikligen stått henne till buds — men icke oss — att göra den utredning, som behöfts, och att inhemta upplysningar från alla de håll, der sådana kunna fås, så ligger i ett afslag nu en uppmaning till regeringen att göra efteråt hvad den bort göra förut, och någon fara att man, ej skulle kunna hinna sedermera att få anstalten i ordning, kan naturligen ej föräbaras. Att deremot regeringen i detta fall skulle få taga sig rättighet, på grund af några suppositioner, uttalade från det ena hållet eller det andra, att göra annat än hvad hon af Riksdagen begärt och fått Riksdagens samtycke till, det är alldeles icke lämpligt.

Jag anhåller om afslag.

Herrar *David Bergström*, *Wallis*, *Olsson* i Stockholm, *Thylander*, *Hedlund* och *Nyström* instämde häruti.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Hammar skjöld*: Då ett afslagsyrkande nu blifvit framställt, anser jag mig böra med några ord erinra om hvad den föreliggande frågan egentligen innebär. Kammaren har, liksom medkammaren, för några dagar sedan beslutit antaga lagen om tvångsuppfostran för minderåriga förbrytare. För att denna lag skall kunna komma till tillämpning, erfordras naturligtvis, såsom i lagen förutsättes, en anstalt, der dessa minder-

åriga förbrytare tagas om hand. Det är just om denna anstalt, som det nu är fråga. För densamma har man funnit en plats, som, enligt alla sakkunniges utsägo, är synnerligen lämplig, och man har också genom uppgörande af förslagsritningar beredt ärendet, på sätt framgår af den kongl. propositionen. Af den kongl. propositionen synes äfven, att man vill så mycket som möjligt åtskilja eleverna i mindre grupper.

Det är en gammal och stor strid, striden mellan stora och små anstalter för uppfostran af minderåriga förbrytare. Såsom jag tror, har också för ej länge sedan i denna kammare erinrats om denna strid och derom, att densamma ingalunda kan anses vara slutgiltigt utkämpad inom de fackkunniga kretsarna. Hvad som är säkert är emellertid det, att vid anstalter, hvilka enligt allas åsigt lemna ett utomordentligt godt resultat — jag talar nu särskildt om de stora utländska anstalterna — uppfostras ett antal elever, som vida öfverstiger det här ifrågasatta. Det är ju också gifvet, att just den individualisering, som erfordras för en verksam uppfostran af dessa på villovägar råkade ynglingar, just denna individualiserande uppfostran förutsätter, att tillfälle finnes att låta dem utbilda sig i olika yrken, på det att man derigenom må kunna taga hänsyn till deras olika anlag. Det går verkligen icke för sig att skicka alla i handtverkslära eller att sätta alla till jordbruksarbete, då de kanske sakna både lust och fallenhet derför.

Emellertid är det gifvet, att då man vill upprätta en jämförelsevis stor anstalt, — och detta är ur ekonomisk synpunkt snart sagdt nödvändigt — bör man tillika söka, så vidt möjligt, tillgodogöra sig fördelarna af de mindre anstalterna. Derför är här afsedt, att de två elevbyggnaderna — alldeles på samma sätt som förhållandet är vid Bastö, den norska mönsteranstalten — skola förläggas på ganska långt afstånd från hvarandra, så att eleverna kunna komma att vara skilda under fristunderna. Inom hvardera af dessa byggnader skulle inrymmas högst 50 platser, som naturligtvis sällan eller aldrig komma att vara till fullo besatta, helst som några platser måste stå redo för förekommande behof, liksom å sjukhusen. Derjemte skulle inom hvardera byggnaden inrättas underafdelningar för högst 25 elever hvardera, och dessa underafdelningar af eleverna skulle, enligt hvad i propositionen upplyses, erhålla skilda sofsalar och dagrum samt, så vidt möjligt, hållas isolerade från hvarandra.

Ett visst åtskiljande af eleverna föranledes helt naturligt redan derutaf, att bland eleverna, som komma att vara öfver 15 år gamla, det allenast är en del, som kommer att behöfva en regelmässig, fortsatt boklig uppfostran. En stor del af dem torde nemligen hafva i bokligt afseende inhemtat hvad som kan begäras, och för dessa är en sådan fortsatt boklig uppfostran ej behöflig och icke ens lämplig.

Jag anser således, att denna anstalt — som ingalunda är omåttligt stor, då den ju är afsedd för 100 elever, under det att den norska anstalten redan har 90 elever och är ämnad att betydligt utvidgas, samt exempelvis den berömda engelska anstalten vid Redhill har, om jag mins rätt, 300 elever — om den utföres i öfverensstämmelse med planen, så att dels byggnaderna förläggas på ganska långt af-

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
för en
tvångsupp-
fostrings-
anstalt å
krono-
domänen
Bona.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
byggnader
m. m.
för en
tvångsupp-
fostrings-
anstalt å
krono-
domänen
Bona.*

(Forts.)

stånd från hvarandra och förses med särskilda lekplatser och andra platser, der eleverna kunna vistas under sin fritid, dels inom hvarje byggnad smärre grupper af elever erhålla skilda sofsalar och dagrum, bör förena de obestridliga ekonomiska och pedagogiska fördelarne af en större anstalt med de lika obestridliga fördelar, som en mindre anstalt kan i visst afseende erbjuda.

Jag vågar derföre hoppas, att kammaren skall bifalla statsutskottets hemställan.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Det lärer väl icke komma i fråga att ordna saken på annat sätt än så, att man vinner den nytta, som är afsedd med anstalten. Och jag tror också, att om Riksdagen beviljar detta anslag, 136,000 kronor, så skall ändamålet vinnas. Det ligger nog litet grand öfverdrift i de herrarnes mening, som tro, att anstalten blir för stor med 50 i hvar byggnad. Visserligen är det 50 i hvar byggnad. Men det är icke mer än 25 i hvar afdelning, och hvar afdelning är för sig; och då är det väl icke så orimligt. Om det ligger två afdelningar i en byggnad, behöfva de icke derför hafva beröring med hvarandra; och då kan ingen skada ske. Ty naturligtvis stå barnen under ständig uppsigt, och på den tid af dagen, då de äro i sitt arbete i skilda grupper, dels i handverk och dels i jordbruk, äro de ju ännu mera skilda.

Herrarne böra äfven tänka på den ekonomiska sidan af saken. Om man skall hafva dem fördelade i små grupper på olika paviljonger, så blir kostnaden både för tillsyn och en hel del andra saker betydligt större, än här är föreslaget.

Mig tyckas både den pedagogiska och den ekonomiska sidan af saken vara väl tillgodosedda i detta fall. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin i Stockholm: Jag ber att få erinra derom, att om regeringen vill använda tiden intill början af nästa riksdag eller låt vara ett stycke inpå densamma, så har regeringen fullt tillräcklig tid, ja mer än tillräcklig, att komplettera den utredning, som hon så dåligt verkställt, och det kommer naturligen icke att, om anslag för detta ändamål af Riksdagen beviljas, möta det ringaste hinder för regeringen att erhålla bemyndigande att börja använda detta anslag för år 1904 redan under loppet af år 1903. Något hindrande uppskof behöfver således icke inträffa, och då är det af vigt att låta regeringen fortsätta med den utredning, hvilken nu i så ofullständigt skick af henne framlagts. Om man bifaller förslaget, och sedermera på grund af några enskilde talares yttranden regeringen skulle anse sig berättigad att göra ungefär hvad hon vill, då blir den sista villan värre än den första. Det är bättre, att Riksdagen förbehåller sig att få pröfva ärendet ännu en gång, helst som icke någon fara förefinnes att genom ett ytterligare öfvervägande åstadkomma ett längre uppskof. Man kan få detta anslag tillräckligt tidigt i alla fall, och derför anhåller jag, att kammaren måtte besluta hvad som under nuvarande omständigheter är det enda riktiga, nemligen att afslå förslaget, då afslaget endast betyder en återremiss af ärendet till rege-

ringen för bättre behandling och icke behöfver medföra något för saken skadligt uppskof.

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! I öfverensstämmelse med hvad jag yttrade, då kolonien Hall var på tal här i kammaren, skall jag be att få till protokollet tillkännagifva, att om Andra Kammaren beslutar i öfverensstämmelse med statsutskottets förslag nu, så har jag icke deltagit i det beslutet. Jag anser det alltför betänkligt och såsom ett förfelande af det stora ändamålet att i en och samma kasern hopföra en sådan mängd af unga förbrytare. Och om det kostar litet mera att hålla tillsyn öfver flere byggnader och flere hushåll, tror jag, att de pengarna äro väl använda. Hvad man här besparar genom de stora kasernerna kan man enligt min uppfattning redan på förhand anse till största delen bortkastadt.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Under densamma hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan, *dels* afslag å berörda hemställan och Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Sedan herr talmannen gifvit propositioner å dessa yrkanden, förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 86, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 128 ja mot 68 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets utlåtande n:o 87, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående statsbidrag till aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola; och

Angående
anslag till
byggnader
m. m.
för en
tvångsupp-
fostrings-
anstalt å
krono-
domänen
Bona.
(Forts.)

bevillningsutskottets betänkande n:o 38, angående beräkning af vissa bevilningar för år 1903.

§ 7.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

- n:o 96, angående förändring af bestämmelserna om beräkning af hvitbetssockertillverkningsskatten,
- n:o 97, angående beskattningen af bränvin,
- n:o 98, angående beskattningen å tobak och tobaksfabrikat, och
- n:o 99, angående tullbevilningen.

§ 8.

Vidare anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

- n:o 23, angående bankovinsten,
- n:o 24, angående bestämmelser i fråga om revisionen af aktiebolags och registrerade föreningsars för ekonomisk verksamhet räkenskaper och förvaltning,
- n:o 25, angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft egande utslag,
- n:o 26, angående beskattning af vissa alkoholhaltiga drycker,
- n:o 27, angående provision vid försäljning af stämplar,
- n:o 28, angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge,
- n:o 29, angående lagbestämmelser beträffande rätt att inför domstolar och andra myndigheter företräda bolag och vissa föreningar, och
- n:o 30, angående ändring i vissa delar af lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *R. E. L. Darin* under tre dagar från och med den 13 maj.

§ 10.

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

- n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Andra Kammaren;

n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af § 24 riksdagsordningen m. m.; och

n:o 8, i anledning af väckta motioner angående tillsynen öfver tryckta skrifter offentlighörande.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,24 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Tisdagen den 13 maj.

Kl. 1/2 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos men bordlades å nyo konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 6—8.

I sammanhang härmed och i enlighet med derom inom talmanskonferensen fattadt beslut hemställde herr talmannen, att kammaren ville besluta, att konstitutionsutskottets omförmälda utlåtande n:o 6 måtte uppföras å föredragningslistan till kammarens plenum torsdagen den 15 maj främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Den af herr talmannen sålunda gjorda hemställan bifölls af kammaren.

§ 3.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statens öfvertagande af byggandet af de allmänna vägarna inom riket; och

statsutskottets utlåtanden :

n:o 79, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om användande under år 1903 af behållning å ett för år 1902 anvisadt anslag till åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång;

n:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af Vadstena kronoäng i Östergötlands län;

n:o 81, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra hospitalshemmanet Staffösa n:o 3 i Östergötlands län hörande lägenhet;

n:o 82, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till begravningsplats för grufsamhället vid Kiruna jernvägsstation af viss del utaf den vid afvittringen inom Juckasjärvi socken till kronopark afsatta mark; och

n:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter smeden Gustaf Pettersson från Björkorp.

§ 4.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 85, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande för vissa ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter.

Under åberopande af bilagt utdrag af statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden den 21 sistlidne februari hade Kongl. Maj:t uti en nämnda dag till Riksdagen aflåten proposition n:o 47 föreslagit Riksdagen att, under förutsättning att de propositioner, som till Riksdagen aflåtits dels den 24 sistlidne januari med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m., dels samma den 21 februari med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884, blefve af Riksdagen bifallna, medgifva, att af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter finge utgå ej mindre den kostnad för biträde af sakkunnig och för syn, som till följd af omförmälda lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken kunde komma att slutligen drabba statsverket, än äfven ersättning till de särskilda ledamöter i rätten, hvilka enligt lagen om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884 skulle tillkallas.

Utskottet utlät sig i anledning häraf:

»Kongl. Maj:ts ofvanberörda särskilda propositioner hafva, så vidt på nu förevarande fråga inverkar, blifvit af Riksdagen bifallna. Under sådana förhållanden, och då utskottet emot Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag icke funnit anledning till erinran, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, med bifall till Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande

framställning, medgifva, att af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter må utgå ej mindre den kostnad för biträde af sakkunnig och för syn, som till följd af omförmälda lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken kan komma att slutligen drabba statsverket, än äfven ersättning till de särskilda ledamöter i rätten, hvilka enligt lagen om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884 skola tillkallas.»

Sedan berörda hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Vid genomläsande af föreliggande betänkande torde herrarne hafva funnit, att det icke stämmer öfverens med det förhållande, som nu förefinnes. Utskottets utlåtande är nemligen affattadt under förutsättning, att Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar af rättegångsordningen skulle af Riksdagen bifallas. Men då nu detta icke skett, skall jag be att få föreslå en ändring i såväl motiveringen som klämman af förevarande betänkande. Jag hemställer sålunda, att det sista stycket i motiveringen, som börjar med: »Kongl. Maj:ts ofvanberörda särskilda propositioner» etc. måtte utgå och i stället införas ett annat stycke så lydande: »Kongl. Maj:ts ofvanberörda proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m. har icke af Riksdagen bifallits. Riksdagen har deremot antagit Kongl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884. Under sådana förhållanden hemställas», — och så skulle klämman, i stället för den nuvarande lydelsen få följande förändrade lydelse:

»att Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter må utgå ersättning till de särskilda ledamöter i rätten, hvilka enligt lagen om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884 skola tillkallas.»

Jag anhåller, herr talman, om bifall till detta mitt yrkande.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll det af herr Andersson i Vestra Nöbbelöf under öfverläggningen framställda yrkandet.

§ 5.

Föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående folkskolelärares rätt till ålderstillägg; och

bevillningsutskottets betänkande n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

§ 6.

*Angående
lagstiftning
i fråga om
sambällen,
upprättade
för att be-
reda mindre
bemedlade
personer
egna hem
m. m.*

Härefter förelåg till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning i fråga om sambällen, upprättade för att bereda mindre bemedlade personer egna hem m. m.

Till förberedande behandling af lagutskottet hade hänvisats en inom Andra Kammaren af herr *M. F. Nyström* väckt motion, n:o 51, hvori hemstälts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan lagstiftning, att sambällen, upprättade i afsigt att åt arbetare och mindre bemedlade personer bereda egna hem och billiga bostäder, måtte bevaras för sitt ursprungliga ändamål.

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herr *Lindhagen*, som föreslagit, att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t efter utredning för Riksdagen framlägga förslag till de lagstiftnings- eller andra åtgärder, som kunde vara egnade att befrämja det i motionen frambållna ändamålet.

Efter föredragning häraf lemnades på begäran ordet till motionären

Herr *Nyström*, som yttrade: Herr talman, mina herrar!

Lagutskottet har erkänt befogenheten utaf den motion jag framställt, men icke dess mindre afstyrkt densamma på den grund, att jag icke gifvit något uppslag till frågans lösning.

Jag vill emellertid erinra om att jag uti en annan motion, som också berör egna- hems- frågan, i korthet sammanfattat några synpunkter, som just för den nu ifrågavarande motionen äro af betydelse, och hvilka synpunkter herr *Lindhagen* i sin reservation upptagit. Då nu reservanten har framställt ett särskildt yrkande i sin reservation, så skall jag be att få ansluta mig till detta. Men jag anser mig dock, i anseende till den utomordentliga vigt som frågan har för våra stads-sambällen, icke minst för Stockholm, böra med några ord rigta kammarens uppmärksamhet på det lagstiftningsarbete, som i utlandet har gjorts för att bereda arbetare och mindre bemedlade tillfälle att förvärva sig egna hem i och i närheten af städer på så sätt, att dessa anläggningar icke måtte alltför fort förstöras af tomtspekulation.

Nu säger utskottet på sid. 2, att i utlandet många försök gjorts att finna en lösning af detta liksom af andra hithörande spörsmål, likväl utan att man hittills kommit till full enighet och klarhet härutinnan. Ja, det är fullkomligt riktigt, som lagutskottet säger, att det gjorts många försök och att man icke kommit till full enighet,

men det beror naturligtvis derpå, att frågan är relativt ny. Den sammanhänger ganska nära med industrialismens utveckling i de stora städerna, så väl de kontinentala som våra egna. I utlandet har man ock på skilda vägar sökt finna en lösning af frågan.

Att nu en fråga är svår, hvilket ju framgår af utskottets utlåtande, synes mig icke vara ett tillräckligt skäl för att affärda den. Just svårigheten i att finna en lösning synes mig tvärtom böra mana oss till att vidtaga de åtgärder, som i detta fall äro möjliga. I detta fall är den enda åtgärd, som i saken kan förekomma, att aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t.

Kärnpunkten i denna fråga är, som jag nyss antydde, att spekulationen, så snart ett område upplåtits till bebyggande för de mindre bemedlade, genast bemäktigar sig detsamma samt upphäver och förstör det ursprungliga syftet med dess bebyggande. Det är därför, i synnerhet i vår tid, af allra största vikt, att man bereder sig på att genom förändringar i lagstiftningen förbygga sådant.

Jag ber i detta afseende att få erinra om att man i Belgien genom en sorts lagstiftning sökt förebygga nämnda missförhållande. Man har der infört en särskild skatt, som skall erläggas, så snart en byggnadstomt öfvergår från en person till en annan. Denna anordning har också visat sig så pass effektiv, att, under det hos oss i våra större städer invånareantalet för hvarje hus uppgår till en ganska hög siffra, t. ex. i Göteborg till 40 och i Stockholm till något mer, är medelantalet invånare för hvarje hus i Belgiens städer icke större än 7 eller 8. För jmförelsens skull kan nämnas, att detta medeltal i England uppgår till 5 eller 6, under det att det i Berlin uppgår ända till 54 för hvarje bebyggt tomt.

Belgien har dessutom genom andra lagstiftningsåtgärder sökt befrämja det stora ändamålet. Man har nemligen der antagit en särskild lag, som underlättar uppförandet af arbetarebostäder, en lag, som berättigar offentliga kassor att nedlägga en del af sitt kapital i dylika byggnader. Jag vill särskildt påminna mig en kassa, som förskottat icke mindre än 35 millioner, hvarigenom man erhållit medel till uppförande af icke mindre än 14,000 arbetarebostäder. Sedan år 1862 finnes dessutom en lag i Belgien, som befriar vissa smärre byggnader från skatt, och liknande bestämmelser finnas äfven i England, Danmark och Österrike. I England äro sålunda icke mindre än 4 $\frac{1}{2}$ millioner sådana smärre bostäder befriade från skatt. I Danmark hafva under en längre följd af år smärre arbetarebostäder varit fria från grundskatt, och hvilken betydelse denna skattefrihet haft, framgår deraf, att då denna skattefrihet på 1860-talet för en tid suspenderades, byggandet af sådana bostäder i betydlig grad inskränktes. Jag vill också nämna, att det resultat, som i Belgien ernåtts genom denna lagstiftning, varit det, att någon egentlig tomtspekulation der icke förekommer. Spekulanterna hafva föredragit att vända sig åt andra håll och hafva lemnat detta område i fred, ett förhållande som kan sägas vara ganska anmärkningsvärdt.

Vänder jag mig till Tyskland, har lagstiftningen der på mångfaldigt sätt ingripit till främjandet af arbetarebostäders uppförande. Jag ber särskildt att få nämna den s. k. Erbbaurecht, en anordning

Angående lagstiftning i fråga om samhällen, upprättade för att bereda mindre bemedlade personer egna hem m. m.

(Forts.)

Angående
lagstiftning
i fråga om
samhällen,
upprättade
för att be-
reda mindre
bemedlade
personer
egna hem
m. m.
(Forts.)

af den innebörd, att i rättsligt afseende sjelfva tomterna skiljas från byggnaderna, hvilka sålunda omgärdas med civilrättsliga bestämmelser, som äfven hänföra sig till arrendet. Ett sådant arrende kan vara perpetuelt eller i alla händelser af mycket långvarig beskaffenhet. Att en dylik anordning kan ha en mycket stor betydelse och äfven äsyftad verkan framgår deraf, att i staden Leipzig år 1901 på grundvalen af Erbbaurecht uppläts ett villastadsområde för byggandet af arbetarebostäder på särskildt billiga vilkor. På detta område beräknas hyran för t. ex. 3 rum och kök till 240 mark, och för 2 rum och kök till 180 à 200 mark, således ungefär en tredjedel af det hyrespris, som gäller här i staden för den fattigare befolkningens bostäder. I Frankfurt am Main, hvilken stads för de sociala frågorna mycket nitiske öfverborgmästare Adickes genomdrifvit liknande åtgärder, har staden till ett par byggnadsföreningar upplåtit mark på lång tid och dessutom iklädt sig förbindelse att lemna lån till byggandet af hus på sålunda arrenderad mark. Borgmästaren Adickes har förklarat, att på grundvalen af detta rättsinstitut kan man mycket väl lemna hypotekslån ända till $\frac{9}{10}$ af värdet.

Äfven i fråga om sjelfva byggnadsordningen, eller hvad som hos oss motsvaras af byggnadsstadgan för rikets städer, har i Tyskland mycket åtgjorts. Nämnde öfverborgmästare framlade 1893 för Verein für öffentliche Gesundheitspflege en resolution, som antogs af föreningen och som haft den verkan, att uti en stor mängd af Tysklands storstäder byggnadsordningarna ändrats i syfte att på grundvalen af dessa förändrade bestämmelser få lättnader vid uppförandet af arbetarebostäder. Denna resolution är af följande lydelse: »att såsom ett trängande behof erkänna de af referenterna fördrade olika eller graderade byggnadsordningar för städernas inre, yttre och omkringliggande områden samt att hos vederbörande kommunalförvaltningar och statsregeringar anhålla, att de vid en eventuell revision af bestående byggnadsförfattningar måtte taga frågan i allvarligt öfvervägande och, om så visade sig nödvändigt, arbeta på erforderliga förändringar i lagstiftningen». Resolutionen antogs, såsom jag nämnde, på kongressen 1893 och den återupprepades vid kongressen 1894 och har, såsom jag antydt, haft till följd, att en stor del af Tysklands storstäder förändrat sin byggnadsordning så, att den affattats olika för de gamla stadsområdena och för de deromkring liggande samt friast för de yttersta utkanterna och för de områden, som afsetts för blifvande utvidgningar.

Dessa nu nämnda åtgärder äro icke de enda, som man i Tyskland vidtagit för att befrämja byggandet af egna hem eller för att underlätta uppförandet af arbetarebostäder. År 1899 utfärdade preussiske inrikesministern en cirkulärskrifvelse till alla Tysklands kommunalförvaltningar, deri han lade dem allvarligt på hjertat att göra allt hvad de kunde för att underlätta tillkomsten af sunda och billiga arbetarebostäder. En liknande cirkulärskrifvelse utgick samma år från bayerske finans- och inrikesministern, deri han uppmanade embetsmännen att taga frågan i sin hand och icke låta något tillfälle gå förbi utan att understödja dylika strätvänden. Likasom Belgien har äfven Tyskland försökt att genom speciella lagstiftningsåtgärder

underlätta denna viktiga angelägenhet, i det att t. ex. i lagen för invaliditets- och ålderdomsförsäkringsanstalten intagits en paragraf, som medgifver kassan att utlemna en fjerdedel af sin förmögenhet till byggandet af arbetarebostäder och inköp af tomter för sådant ändamål. Också har derpå nedlagts icke mindre än 35,000,000 mark, af hvilka 7,000,000 mark utlemnats mot en så billig ränta som 3 1/2 procent.

Ser jag nu på våra egna förhållanden i förevarande afseende, så finner jag, att vi visserligen ha en byggnadsstadga af 1874, som är afsedd att reglera städernas byggnadsförhållanden, men tillika att man allmänt klagat öfver att denna byggnadsstadga i många fall icke uppfyller sitt ändamål, i synnerhet när det gäller att för det ursprungliga syftet bevara ett villastadsområde. Detta beror delvis derpå, att byggnadsstadgan är en administrativ förordning och att den alltså ingen makt har öfver den, som mot densamma kan åberopa sig på civilrättsliga bestämmelser. Det är på grund häraf som villastadsförsök gått om intet både i Göteborg och Stockholm.

År 1884 tillsattes på grund af framställning från Riksdagen en komité, hvilken skulle omarbete byggnadsstadgan i åtskilliga punkter, särskildt med hänsyn till gatuexpropriation och dylikt. I denna komité satt äfven den mycket kände och berömde Johan Gabriel Richert. Han afgaf till komiténs betänkande en reservation, deri han framhöll vår byggnadsstadgas olämplighet just i det hänseendet jag nu nämnt. Jag skall be att få uppläsa en del af denna reservation för att visa, huru man redan för snart 20 år sedan insåg byggnadsstadgans otillräcklighet i förevarande hänseende.

Han yttrar: »Städernas folkmängd ökas emellertid allt jemt, och arbetarne utgöra häraf den största delen. För att tillfredsställa dessas behof af billiga bostäder, har det blifvit nödvändigt att uppföra sådana utanför de planlagda områdena, der i stället för byggnadsstadgans stränga fordringar byggnadsfrihet utan inskränkning varit rådande. Byggnadsstadgan har sålunda, så vidt jag förmår bedöma, i stället för storslagna städer framkallat planlösa byggnadsgrupper, der arbetarne i saknad af alla samhällsförmåner och vanliga bekvämligheter, såsom gator och vattenaflopp, lefva i smuts och osundhet, skilde från mera bemedlade och lyckligt lottade medmänniskor, och deras barn under dåliga föredömen uppväxa till förstärkning af de farliga samhällsklasserna. Sådana ruckelstäder äro icke enstaka, utan tillhöra hvarje stad, och exempel finnas, der halfva befolkningen bor inom dylika utväxter, hvarför jag, med kännedom om dessa missförhållanden på flera håll, har ansett det vara min synnerliga pligt att påpeka desamma såsom en verklig samhällsvåda.»

»För att förebygga sådant, tror jag det blir nödvändigt, att i samband med den nu föreslagna lagen nya bestämmelser stadgas för städernas anläggning och bebyggande, hvilka böra innehålla allt hvad som är nödvändigt såväl för människornas trefnad och välbefinnande som för den allmänna säkerheten, men samhällena i öfrigt må lemnas rätt att så ordna sina anläggningar, att kostnaderna här för med till buds stående förvärfskällor kunna bäras. Alla säkerhetsbestämmelser böra deremot till skydd mot okunnighet och sam-

Angående lagstiftning i fråga om samhällen, upprättade för att bereda mindre bemedlade personer egna hem m. m.
(Forts.)

Angående
lagstiftning
i fråga om
samhällen,
upprättade
för att be-
reda mindre
bemedlade
personer
egna hem
m. m.
(Forts.)

vetslöst vinstbegär gälla icke allenast inom fastställda stadsplaner utan för allt sammanträngdt bebyggande, vare sig inom eller utom städernas gränser.»

Äfven på sista tiden hafva röster böjts för ändring af byggnadsstadgan just i det syfte, hvarom jag talat. Icke längre tillbaka än för några dagar sedan såg man i »Teknisk Tidskrift» redogörelse för ett inom teknologföreningens byggnadsafdelning hållet föredrag, deri de antydda svårigheterna för de fattigare klasserna framhöllos, och deri allvarligt yrkades på att författningarna i detta hänseende skulle ändras. Äfven i en artikelserie i Stockholms Dagblad i slutet af förra och början af detta år framhölls såsom en ovilkorlig nödvändighet, att staten och kommunerna samarbetade för införande af bättre förhållanden än de nu rådande.

Jag har visat, hvilket intensivt arbete som i detta hänseende har gjorts i några kontinentala länder, bland andra Belgien och Tyskland. Hos oss har man deremot ansett, att man bör afvakta tiden och tills vidare låta saken hafva sin gång. Jag tror emellertid, herr talman, att om lagutskottet hade tänkt på all den sociala olycka, som kommer af trångboddheten och de svåra förhållanden, under hvilka vår fattiga och obemedlade stadsbefolkning lefver, på den orenlighet, som från våra städer går ut öfver landsbygden, och på allt det elände, som landsbygdens barn få genomgå, då de komma in i städerna för att der tyna bort, så skulle kanske utskottet icke hafva låtit formella hänsyn nödga sig att afslå ett sådant yrkande som detta, utan gått med på herr Lindhagens reservation, till hvilken jag också, herr talman, skall be att få ansluta mig.

Med herr Nyström förenade sig herrar *Segerdahl, Moll, Byström, Ericsson* i Jönköping, *Wavrinsky* och friherre *De Geer*.

Herr Fredholm: I betraktande af denna frågas stora vikt och betydelse för samhället och då det vore högeligen önskvärdt, ej blott att något nu måtte åtgöras för frågans lösning, utan äfven att Riksdagen måtte sättas i tillfälle att, när frågan i framtiden återkommer, hvilket den nog kommer att göra, bilda sig en bättre mening deri, än hvad den nu kan göra, skall jag för min del anhålla att få yrka bifall till den af herr Lindhagen vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Zetterstrand: Utskottet har, som herrarne se, funnit det af motionären väckta spörsmålet synnerligen behjertansvärdt, men har på samma gång framhållit, att utskottet ansett, att hvad motionären föreslagit är till innebörden allt för sväfvande för att i ett ämne af denna granlaga och svårlösta beskaffenhet lämpligen kunna läggas till grund för någon Riksdagens framställning till Kongl. Maj:t.

För min del har jag liksom reservanterna inom utskottet varit lifligt besjälad af den önskan, att denna motion måtte kunna af utskottet föreslås till bifall, men jag har icke kunnat neka, att utskottet

anfört ganska giltiga skäl för sitt afstyrkande, och nödgas därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skall i likhet med motionären be, att kammaren ville som en opinionsyttring bifalla reservationen. Det är ju alldeles påtagligt, att denna sak berör en för de större städerna mycket viktig fråga, och det drager nog långt ut på tiden, innan man kan komma till något fruktbringande resultat. Det är därför ej ur vägen — och jag tycker äfven, att landsbygdens representanter kunde unna oss detta — att man i tid börjar tänka på frågan.

I reservationen hafva anförts de skäl, som tala mot utskottets uppfattning, att frågan icke skulle vara tillräckligt utredd. Frågan är omöjlig att fullständigt utreda i sitt nuvarande skick. En enskild motionär kan icke åstadkomma detta. Men vi hafva storartade föredömen och banbrytande uppslag från utlandet att gå efter.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Branting, Wallis, Wallenberg* och *Höjer*.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till den af herr Lindhagen afgifna, vid förevarande utlåtande fogade reservationen. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å berörda hemställan bifallit den af herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 131 ja mot 69 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 57, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående

Angående lagstiftning i fråga om samhällen, upprättade för att bereda mindre bemedlade personer egna hem m. m.
(Forts.)

handel med konstgjorda gödselmedel, dels tre med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

Sedan utskottets under *punkten 1:o*) gjorda hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr greve och talman! Mina herrar! Då lagutskottet har känt sig manadt att på konstitutionelt-juridiskt parlamentariska grunder afstyrka detta förslag, har jag intet yrkande att göra. Men jag tillåter mig att uttala den förhoppningen, att detta förslag skall återkomma till Riksdagen och då i den önskade formen af lag. Jag har emellertid velat göra ett par erinringar, som jag med hänsyn till jordbrukets intresse anser beaktansvärda. Det är ganska ledsamt, att jordbruket skall få vänta ännu en tid, kanske ett par år för att få en så nyttig och nödvändig lagstiftning, som denna; under tiden kommer ännu en hel mängd svek att begås af kringresande agenter till stor förlust och skada för det mindre jordbruket.

Här står i § 7 något, mot hvilket jag har en vördsam erinran att göra, nemligen att den der kontrollanalysen, som skulle utföras, skall verkställas af landtbruksakademiens agrikultur-kemiska försöksanstalt; men på andra ställen i författningen föreslås, att landtbruksstyrelsen skall ha att göra med denna kontrollverksamhet. Det synes mig leda till olämplig och onödig omgång att på detta sätt inblanda landtbruksakademiens försöksanstalt i de procedurer, som kunna behövas i och för kontrollen. Jag tror, att det skulle leda till reda, enkelhet och framför allt till en hastigare expedition, om den slutliga kontrollen blefve förlagd till landtbruksstyrelsen. Denna skulle då ha i sin hand att, om det uppstode tvist mellan köpare och säljare i t. ex. Kalmar och man ej nöjde sig med den i Kalmar utfärdade analysattesten, per telegraf eller telefon ordna saken genom att öfverlemna till en annan kemisk station, t. ex. i Halmstad, att verkställa kontrollanalysen. Det i denna författning föreslagna sättet skulle leda till allt för stor omgång och tidsutdrägt.

Det är äfven i en annan punkt, som jag har en erinran att göra. Det talas nemligen i § 10 om att i prislistor, räkningar och andra *skriftliga handlingar*, hvilka angå de varor, å hvilka bestämmelserna i denna förordning äro tillämpliga, skall noga angifvas varans rätta namn, och att deruti icke må intagas oriktig eller vilseledande uppgift om varans innehåll och beskaffenhet. Det är enligt mitt förmenande högst nödvändigt, att det ej blott står »skriftliga» handlingar, utan äfven »tryckta» handlingar. Ty i annat fall kunna lätt afsigtliga svek begås derigenom, att köpmannen blott i tryck affattar alla sina priskuranter, alla sina attester o. s. v. Sedan kan han med lagen i hand och med stöd af lagens bokstaf undgå ansvar för af honom lemnade origtiga och vilseledande uppgifter, och detta kan väl ej vara meningen. Eit förtydligande är således här nödvändigt.

Jag har förut under riksdagens lopp hört anmärkningar framställas mot detta författningsförslag äfven i ett annat afseende. Dessa

anmärkingar ha afsett, att förslaget endast medgifver införselrätt beträffande dessa varor åt köpmän och tillverkare af dylika varor. Detta stadgande synes ha större betydelse, än det i sjelfva verket eger. Det har nemligen i verkligheten skäligen ringa betydelse på grund af handelskutymen, och kan ej sägas vara någon brist i lagen. Jag känner åtminstone ett fall, då en godsegare begärde prisuppgift å 10,000 säckar kali och, sedan han fått denna uppgift, fann, att det begärda priset var högre än det, som fordrades af närmaste köpman. Då han frågade, huru detta kom sig, fick han till svar: Jo, det kommer sig deraf, att ni begärde uppgift på 10,000 säckar, då jag deremot på en gång köper 150,000 säckar. Leverantörerna vilja blott ha att göra med några få stora köpare, och därför bevilja de den större rabatten blott vid mycket stora requisitioner.

Herr talman! Jag har, som sagdt, intet yrkande att göra, utan har blott velat göra dessa erinringar.

Herr Lindhagen: Till detta betänkande har jag, såsom herrarne finna, fogat ett särskildt yttrande, hvori jag påpekar en del olägenheter, som under tidernas lopp uppkommit till följd af den behandling, som civillagfrågor enligt grundlagen äro underkastade. I enlighet med detta lagutskottsbetänkande skall äfven denna fråga nu genomgå den lagliga formen, att äfven Högsta domstolens yttrande deröfver skall infordras. Utom de olägenheter, som följa af att Högsta domstolen sålunda blir alldeles öfverhopad med en massa civillagfrågor, äfven sådana, som icke falla inom domstolens särskilda kompetens, har detta förfaringssätt äfven ledt till en annan olägenhet, som jag här ber att få påpeka.

Inom de olika departementen har utbildat sig den praxis, att så snart en fråga inom ett departement till följd af sin vikt och beskaffenhet anses vara af civillags egenskap, öfverlemnas denna fråga till justitiedepartementet. Detta måste ju leda till den olägenheten, att en hel del ämnen, som just äro af mycket vital beskaffenhet, icke komma att slutligen behandlas och försvaras af den minister, som är fackman på området. Men det är ju af vikt, att den minister, som förestår det departement, till hvilket en fråga lagligen hör, äfven skall, så att säga, gå i döden för frågan och följa den, till dess den fått sin slutliga lösning. En justitieminister kan icke beherrska alla möjliga områden, och följderna af att en fråga, som icke i och för sig hör till justitiedepartementet, dock dit hänvisas, blir den, att denna fråga icke har inom regeringen en verklig laga målsman, utan ansvaret för densamma är deladt åt olika håll. Ett dylikt tillvägagångssätt kan icke vara med god ordning och ärendenas ändamålsenliga beredning öfverensstämmande. Jag tror därför, att det är af vikt, att icke några frågor på rent formella grunder blifva dragna från sitt rätta departement, utan att man alltid kan beräkna, att för hvarje viktig sak finnes i regeringen en person, hvilken som en man står bakom densamma. Den s. k. norrlandskomiténs framställning har undergått detta öde. Den frågan hör till jordbruksdepartementets handläggning, och vi veta, att jordbruksministern har särskildt intresserat sig för densamma, men den har råkat vara af civillags

natur och har därför öfverförts till justitiedepartementet. Detta departement kan dock icke beherska alla sådana frågor, utan ser gerna saken mera formelt juridiskt. På sådant sätt kommer frågan på sned och får icke en sådan behandling, som den kräver.

Herr talman! Jag skall för denna gång inskränka mig till att ha gjort denna anmärkning.

Herr *Fredholm* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Slutligen föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 6, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening; och

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 40, i anledning af Första Kammarens protokollsutdrag, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående patientafgifterna vid upptagningsanstalter för sinnessjuka.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 88, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående provisoriska anordningar vid Stockholms centralstation m. m.,

n:o 89, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1902 åt en del tjänstemän och betjente m. m.,

n:o 90, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af en riksförsäkringsanstalt,

n:o 91, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inköp af de enskilda telefonanläggningarna i Stockholm med omnejd,

n:o 92, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående visst förklarande i fråga om försäljning af fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm, och

n:o 93, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny byggnad för Kongl. Maj:ts kansli m. m.

Vidare anmälades och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 94, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, till lag om ändring i 14 kap. jordabalken, till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol, och

n:o 95, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändring af vissa §§ i lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot.

Slutligen anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 103, angående villkoren för försäljning af vin och maltdrycker genom kringföring, och

n:o 104, angående nytt val af tredje suppleant för Riksdagens fullmäktige i riksbanken,

dels ock till Riksdagens förordnande, n:o 105, för grosshandlaren m. m. P. M. Wikström att vara tredje suppleant för Riksdagens fullmäktige i riksbanken.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion angående ändring i § 75 riksdagsordningen;

sammansatta stats- och bankouts-kottets memorial, n:o 9, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare; och

lagutskottets utlåtanden:

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 26 kap. 1 § rättegångsbalken;

n:o 59, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående begränsning af rösträtten vid aktiebolagsstämma; och

n:o 60, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning för tryggande af arbetarnes föreningsrätt.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,⁴⁸ e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Onsdagen den 14 maj.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 7 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 9 samt lagutskottets utlåtanden n:is 58—60.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af § 24 riksdagsordningen m. m., lemnades på begäran ordet till

Herr Lundgren, som anförde: Det är icke mycket att undra på, att konstitutionsutskottet icke har funnit anledning att tillstyrka bifall till vår motion, då ju saken icke i och för sig sjelf är så brådskande, men jag kan i alla fall icke underlåta att beklaga denna utgång, då det å andra sidan icke kan bestridas, att den reform, som vi motionärer tagit oss friheten påyrka, är befogad.

Utskottet har som skäl för sitt afslagsyrkande åberopat den omständigheten, att sjömännen sjelfva icke gjort någon framställning i nu ifrågavarande syfte. Detta är emellertid ett skäl, som jag för min del måste bestrida all giltighet, ty här i Riksdagen afgöras många frågor, om hvilka de, som frågan närmast gäller, icke hafva gjort någon framställning hos Riksdagen. När vi t. ex. behandlade frågan om katekesläsningen, hade ju icke den ungdom, som den frågan mycket nära rör, gjort någon framställning i ämnet, men den förekom — och det med all rätta — till afgörande här i Riksdagen. Jag skulle kunna anföra många andra exempel på att den sats, som utskottet härvidlag åberopat, icke eger giltighet.

Emellertid inser jag mycket väl, att det skulle tjena till ingenting att här framkomma med något yrkande, ty detta yrkande kunde under nuvarande förhållanden icke bliiwa annat än ett yrkande på återremiss, då ju utskottet icke ingått i någon närmare pröfning af frågan, och derfor får jag, herr talman, för denna gång afstå från att göra något yrkande.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! På samma gång som jag ber att få instämma med den föregående ärade talaren i hvad han här yttrat, ber jag att få uttrycka min förundran öfver att ut-

skottet för att motivera sitt afstyrkande af motionen har begagnat dessa ord: »Hvad sjelfva saken beträffar, har utskottet för sin del icke kunnat inse lämpligheten och behöfligheten» etc. Ja, »lämpligheten och behöfligheten», detta är ju helt och hållet godtyckligt. Skulle icke behöfligheten i detta afseende vara lika stor för dessa medborgare som för någon annan samhällsklass. Fastän sjömännen på grund af sitt yrke icke äro i tillfälle att personligen närvara vid valen, så anser jag dock, att de därför icke böra beröfvas sin rösträtt. Att man icke behjertat motionärernas framställning, är ett slag i ansigtet på alla sjöfarande.

Att det här icke är fråga om någon bagatell, visas bäst af statistiken. Enligt denna utgjorde nemligen den inseglade bruttofrakten för år 1900 öfver 61,000,000 kronor, och deri är då icke inberäknadt, hvad sådana fartyg som begagnats i så kallad time charter inseglat, hvilket man väl kan antaga vara några millioner kronor. Antalet på sjömanshus inskrivet sjöfolk utgjorde nämnda år 23,000, och dertill komma sedan många tusen sjömän, som befara våra kanaler och inre farvatten. Lika mycket som de utrikes seglande sjömännen äro förhindrade att komma till valurnorna, lika mycket äro äfven de inrikes sjöfarande förhindrade dertill. Om nemligen ett val anordnas i t. ex. en mälärstad, så är kaptenen, som ligger der med sin ångbåt i alla fall tvungen att utan hänsyn dertill, om han derigenom hindras i utfö vandet af sin rösträtt, göra den ordinarie turen till t. ex. Stockholm.

Denna fråga har icke förr varit på tal inom Riksdagen, men när rösträttsrörelsen fått sådant omfång som nu, är det ju naturligt, att vi sjömän icke vilja se hela vår klass förbigången helt och hållet och icke hafva någon rösträtt, trots sträcket sänkes.

I likhet med den föregående talaren har jag icke något yrkande att göra. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att de, som sitta i Riksdagen framdeles, icke må släppa detta ärende, utan hålla i, till dess att det funnit sin lösning, i likhet med hvad som skett i vårt broderland Norge.

Häruti instämde herrar *Kinnman* och *Smith*.

Herr Wallenberg: Liksom den föregående ärade talaren ber jag att få uttala mitt missnöje med det uttryck, som i utskottets betänkande vunnit plats, nemligen att utskottet behagat förklara, att det icke kunnat »inse lämpligheten och behöfligheten af den ifrågasatta lagstiftningen». Jag för min del kan icke tro, att ett sådant uttalande kan synas vara behörigt, då bortåt 30,000 sjömän äro inskrifna på sjömanshusen. De allra flesta af dessa äro på grund af sitt yrke nu så godt som fullständigt förhindrade, fastän i de flesta fall berättigade att utföra sina medborgerliga rättigheter.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få åberopa hvad den näst föregående talaren sagt. Om man skulle fästa sig vid frågan om *antalet* sjömän, är, såsom han erinrade, detta så betydande, att redan ur denna synpunkt det kunde vara i sin ordning

att vidtaga en åtgärd i motionens syfte. Dessutom kan man väl säga, att, äfven om antalet vore ringare, än han påminde om, det i alla fall vore klart, att frågan i en annan mening har en betydelse, sådan, att det väl icke kan komma i fråga, att utesluta dem. Men för öfrigt, om också antalet vore helt ringa, är det väl icke detta, som skall afgöra möjligheten för en person att utöfva en medborgerlig rättighet.

Nu vill jag emellertid medgifva, att motionen kanhända är något för vid. Men nog synes det mig, att man bör medgifva rösträtt för frånvarande, när man icke kan svara dem: »Ni kunde ha hållit er hemma och deltagit i valet.»

För närvarande är intet att göra vid saken. Men jag vill erinra derom, att frågan kommit upp med en sådan styrka i många länder, och bland andra i England, att det är alldeles påtagligt, att den icke kan förfalla, innan den blir löst i den rigtning, som är angifven här i motionen.

Herr *Branting* instämde häruti.

Herr Boëthius: Herr talman! Mina herrar! Min uppfattning är också den, som den siste ärade talarens, att den föreliggande frågan är ganska behjertansvärd, särskildt med afseende på sjömännen. Men äfven jag hyser samma mening, som han antydde, nemligen att motionen är något för vid för att kunna utan vidare bifallas. Och nu i riksdagens sista timme tror jag icke heller, att det vore möjligt att få ett nytt förslag, som vi skulle kunna i lugn få pröfva.

Under sådana förhållanden tror jag, att det är bäst att låta saken för denna gång bero, men att för framtiden tänka på någon lösning som kan blifva möjlig.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Vidare föredrogs och godkändes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckta motioner angående tillsynen öfver tryckta skrifers offentliggörande.

§ 5.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 106, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903.

Likaledes anmälades och godkändes sammansatta banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 107, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser angående enskilda banker.

§ 6.

Herr C. A. Trolle aflemnade en motion, n:o 205, om medgifvande af kopiering för skånska hypoteksföreningens räkning af det i kammarens plenisal hängande porträttet af grefve A. F:son Posse.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 89, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 90, angående arfvode åt den tjänsteman, som hos bevillningsutskottet anstälts att såsom sekreterare biträda vid handläggningen af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903;

n:o 91, angående statsregleringen för år 1903; och

n:o 92, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan; bankoutskottets memorial n:o 12, i fråga om ändringar i bankoreglementet; samt

särskilda utskottets n:o 2 memorial, n:o 7, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,33 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.